

Erin K. Jenne

A nacionalizmus változatai a Covid-19 korában

Absztrakt: Florian Bieber (2021) azt jósolta, hogy a Covid-19 világjárványnak korlátozott mértékben lesz csak hosszútávú hatása a nacionalizmus szintjének globális emelkedésére, érvelése szerint ugyanis a legtöbb kormány a világjárványt követően vélhetően visszatér majd korábbi nacionalista irányvonalához. Mindazonáltal azt állítom, hogy a nacionalizmusnak a közegészségügyi válságok kezelésében játszott szerepéből tanulhatunk valamit, ha megvizsgáljuk, hogy az államok milyen eltérő válaszokat adtak a vírus országhatárainkon belüli megjelenésére. A modern nemzetközi rendszerben az államok kormányainak feladata a lakosság egészségének és jólétének védelme. Amikor a nemzetek vészhelyzetbe kerülnek, olyan szuverenista mozgalmak jönnek létre, amelyek egymással versengő nemzetképeket védelmeznek. Cikkem politikai témájú műalkotások segítségével mutatja be, hogy Donald Trump amerikai elnök és Andrew Cuomo New York-i kormányzó hogyan használták az idealizált szuverén közösség különböző képzeteit eltérő pandémiás politikájuk igazolására. A járvány során mindkét vezetőt kritika érte, mivel nem védték meg választóikat, valamint nem biztosítottak helyet alternatív vezetőknek és nemzetvédelmi modelleknek.

Kulcsszavak: populizmus, nacionalizmus, szuverenitás, mozgalmak, Covid-19

Össze kell tartanunk. Vigyáznunk kell egymásra. De másképp, mint ahogyan azt általában tesszük. Dánokként általában úgy keressük a közösséget, hogy közel vagyunk egymáshoz. Most úgy kell összetartanunk, hogy távol maradjunk egymástól.

Mette Frederiksen, Dánia miniszterelnöke,

2020. március 11.

Mindig is nagyon komolyan kezeltem a kínai vírust, és a kezdetektől fogva nagyon jó munkát végeztem, beleértve azt a nagyon korai döntésemet is, hogy lezárjuk a „határokat” Kína előtt – gyakorlatilag mindenki kívánságával szembe menve.

Donald J. Trump, az Amerikai Egyesült Államok elnöke,

2020. március 18.

Bevezetés

2020 elején a kínai Vuhanból származó halálos vírus gyorsan elterjedt több mint kétszáz országban, és tömeges áldozatokat követelt, továbbá jelentős gazdasági visszaesést és társadalmi nyugtalanságot idézett elő. Az új koronavírus, a *Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2* [súlyos akut légzőszervi szindróma-koronavírus 2] (SARS-CoV 2) enyhe száraz köhögéstől, láztól és torokfájástól az életveszélyes tüdőgyulladásig, több szervet érintő elégtelen működésig és szeptikus sokkig terjedő tüneteket okoz. A fertőzöttek nem elhanyagolható százaléka vesztette életét –, jelen tanulmány írásának idején több mint ötmillió ember. A Covid-19-et a lassan mozgó tömeges balesetek közé sorolták, vagyis olyan halálos katasztrófának minősítették, amely során „a rendelkezésre álló helyi erőforrásokat, például a személyzetet és a felszerelést túlterhelte az áldozatok száma és az állapotuk súlyossága.”¹ Hogy elkerüljék rendszereik túlterhelését, a kormányok világszerte távolságtartási rendeletekkel, karanténnal, kijárási tilalommal és bezárásokkal reagáltak, ami a gazdaságok leépülését, illetve a munkahelyek tömeges megszűnését eredményezte. 2020. január 30-án az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a Covid-19-et nemzetközi aggodalomra okot adó közegészségügyi vészhelyzetnek (PHEIC) nyilvánította, vagyis olyan „rendkívüli eseményként” határozta meg, amely során a betegség azzal fenyeget, hogy nemzetközi szinten más államokra is áttérjed, és amely „összehangolt nemzetközi válaszleépéseket igényelhet” (World Health Organization 2020a).

A tanulmány korábbi angol nyelvű változata: Jenne, Erin (2022): Varieties of Nationalism in the Age of Covid-19. *Nationalities Papers* 50(1): 26–44. DOI: 10.1017/nps.2021.104

1 A *tömeges baleseti események* közé, mint amilyenek a földrengések és a terrortámadások, „olyan események tartoznak, amelyben a sürgősségi orvosi szolgáltatások erőforrásai, például a személyzet és a felszerelés, túlterheltek az áldozatok száma és súlyossága miatt” (Bin Shalhoub, Khan és Alaska 2017: 302). Ezzel szemben a lassan mozgó TBE-k, mint a világjárványok, hónapok és évek alatt pusztítanak. Kiszámíthatatlanságuk és meghatározatlan időtartamuk miatt a pandémiák sokkal nehezebben kezelhetők, mint más tömeges baleseti események (Dorsett 2020: 1).

A fenyegető veszély nyomon követésére gyorsan megjelentek az olyan típusú weboldalak, mint a John Hopkins Egyetem *dashboardja*, a szingapúri egészségügyi minisztérium *Uptime*-je és az Oxfordi Egyetem *COVID-19 Government Response Tracker*-je, amelyek a közelgő világjárványt háborzongató „látványsporttá” változtatták. A kutatókat és a nyilvánosságot egyaránt arra kérték, hogy interaktív eszközökkel hasonlítsák össze a különböző országokban a fertőzési és halálozási „görbéket”, és vonják le saját következtéseiket arra vonatkozóan, hogy mely államok és települések reagáltak hatékonyabban a világjárványra. Az újságírók és elemzők elkezdtek értékelni a különböző országok, nemzetek válságkezelésben elért relatív sikerét vagy kudarcát. Rosszindulatú összehasonlításokat végeztek, és ugyanolyan gyorsan el is felejtették, ahogyan az egyes országok napi új fertőzési, halálozási adatait elemezték és értékelték, hogy „ellaposodott-e” [a járványgörbe], azaz ellenőrzés alatt tudják-e tartani a [járványt]. A Covid-19 vuhani megjelenése óta a világ minden szegletében elterjedt, és 2020 decemberére már az Antarktiszra is elérte. A fertőzések első hullámától kezdve a kormányokat aszerint rangsorolták, hogy mennyire védtek meg nemzetgazdaságukat, milyen gyorsan szereztek be és adtak be vakcinákat a lakosságnak, valamint, hogy milyen hatékonyan óvták meg a veszélyeztetett csoportokat a fertőzéstől, a haláltól, illetve a bezárások gazdasági költségeitől a mutálódó koronavírus egymást követő hullámai során.

A világjárvány kezdetén a tudósok arra figyelmeztettek, hogy a nacionalizmus erői megakadályozzák a WHO által javasolt összehangolt globális válaszlépéseket, amelyekkel minimálisra csökkenthető lenne az emberveszteség. Stephen Walt, a nemzetközi kapcsolatok vezető tudósa azt jósolta, hogy a Covid-19 „erősíteni fogja az államot és a nacionalizmust”, mivel „a polgárok a nemzeti kormányoktól várják a védelmet” (Allen et al. 2020), míg Liah Greenfeld, a nacionalizmus kiemelkedő kutatója azt vetítette előre, hogy „inkább a transznacionális intézmények, mint a nemzetállamok fognak a járvány áldozatául esni” (Woods et al. 2020: 813). Más elemzők úgy vélték, hogy a pandémia csak egy újabb dolog, amely tovább fogja súlyosbítani az Egyesült Államok és Kína között már meglévő feszültségeket (Boylan, McBeath és Wang 2021), megint mások pedig egy „pandémia utáni világot” jósoltak, amelyet a globalizáció, a szabadkereskedelem, a multilateralizmus és a fejlesztési együttműködések csökkenése jellemez majd (Bhusal 2020; Brands és Gavin 2020).

Florian Bieber a *Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic* [Globális nacionalizmus a COVID-19 járvány idején] című tanulmányában (2021) azt jósolta, hogy a Covid-19 világjárványnak korlátozott mértékben lesz csupán hosszú távú hatása a nacionalizmus szintjének globális emelkedésére, ugyanis, érvelése szerint, a legtöbb kormány a világjárványt követően vélhetően követni fogja a már meglévő – országonként nagyon eltérő – nacionalista irányvonalát. A Covid-adatbázisok valóban gyorsan rávilágítottak a világjárvánnyal kapcsolatos – s a kezdetektől fogva tetten érhető – éles politikai különbségekre. Dél-Korea, Tajvan, Szingapúr és Új-Zéland tudományosan megalapozott irányelveket dolgozott ki: ilyen volt például a gyülekezés tilalma, a karantén és a széleskörű közösségi terjedés megakadályozását célzó kontaktkövetés is. Új-Zéland még a „zero Covid” politikát is bevezette, amely radikális határkorlátozásokkal járt. Ezzel szemben mind Donald Trump amerikai elnök, mind pedig Jair Bolsonaro brazil elnök elbagatellizálta a járványt:

gúnyolódtak a maszkviselésen és a társadalmi távolságtartáson (social distance), és olyan nem bizonyított hatású „csodaszereket” reklámoztak, mint az ivermektin és a hidroxiklorokin. Trump teltházás gyűléseket tartott, míg Bolsonaro az utcán szelfizett a támogatóival. Narendra Modi indiai miniszterelnök ehhez hasonlóan szintén lesöpörte az asztalról a vírus komoly veszélyeire vonatkozó szakértői figyelmeztetéseket, így migránsok milliói maradtak védtelenül, amikor a kormány 2020 március végén hirtelen kemény zárlatot vezetett be.

Hogyan segít a nacionalizmus megérteni ezt a sokféleséget, amely a politikusok hozzáállásban tükröződik? A szuverenitás vesztfáliai normái szerint a(z állami) kormányok feladata, hogy megvédjék nemzeti lakosságuk egészségét és jólétét. A kihívás az, hogy miként lehet emberek millióinak igényeit és szükségleteit egyetlen „nemzeti érdeké” aggregálni. Míg a klasszikus teoretikusok a nemzet minden tagja által osztott kollektív identitások és preferenciák megfejlesztésére összpontosítottak, addig a modern és konstruktív nacionalizmus-elméletek egyaránt joggal hangsúlyozzák a nemzet elképzelt tulajdonságait, amelyek mind a szakpolitikát, mind a politikát befolyásolják. Benedict Anderson a nemzeteket „emblématérképeknek” nevezte, amelyek a nemzeti közösség határait jelképezik, „amelyeken túl más nemzetek terülnek el” (Anderson 1991: 7). Eszerint a megközelítés szerint a nemzeteket jobban el lehet képzelni a „sivatagos sziget modelljén alapuló térképekről készült képekként” (Shelef 2020; Espejo 2020)², amelyeket a politikai kommunikációban projektálnak és a politikaalkotásban alkalmaznak, semmint anyagi „dolgozóként a világban”.³ Vagyis amikor a kormányok nemzeti politikát alakítanak ki, elvonatkoztatnak a nemzetet alkotó egyénektől, és a nemzet egészének elképzelt szükségletei felé fordulnak. Nemzeti vészhelyzetek vagy válságok – például világjárványok – idején szuverenista mozgalmak alakulnak ki az idealizált szuverén nép kollektív képzetek körül, melyek érdekeit meg kell védeni és hangját képviselni kell (vö. Jenne 2021).

A nemzeteket azonban nem mindig ugyanúgy ábrázolják – még ugyanabban a társadalomban, egy adott időpontban sem –, és ezek a különbségek elosztási következményekkel járhatnak a lakosságra nézve, különösen válságos időszakokban. Az idealizált szuverén közösség két képe vagy modellje különösen elterjedt a modern demokráciákban.⁴ A liberális nacionalista szuverenitás, amelyet a cikk mottójában szereplő dán miniszterelnök szavai példáznak, nagyvonalú, de megerősített horizontális határokat feltételez a fenyegetett saját csoport [in-group] körül (amely az állampolgárokat és az ország állandó lakosait foglalja magában). Ez a földrajzi zártság áll szemben az idealizált démosz nyitottságával, amely lehetővé teszi a szakértők és tudományos elitek általi kormányzást.

---

2 A területiális politika domináns modellje a területeket különállónak, függetlennek és saját népe által birtokoltak tekinti: egy újonnan megszállt sivatagos szigeteként modellezi. A modell azonban nem képes befogadni a határokon átnyúló populációkat, az egymással összefüggő ökoszisztémákat és a határokat semmibe vevő áramlásokat. – Ford.

3 A nemzetek mint a diskurzus által létrehozott képzetek klasszikus értelmezéséhez lásd Billig (1995) és Brubaker (2006).

4 A demokratikus kormányok Covid-válaszaira összpontosítok, mivel a regisztrált fertőzések és halálesetek többsége a demokratikus államokban koncentrálódott (Cepaluni, Dorsch és Branyiczki 2021a; Cheibub, Hong és Przeworski 2020).

Ezzel szemben az etnopolista szuverenitás kirekesztőbb nemzeti határokat képzel el – amelyek a központi etnopolitikai csoportot foglalják magukba, míg az „ellenséges nemzeti másokat [national others]” kizárják: a „démosz” szó a népre, nem pedig az elitekre referál. Ezeket az egymással versengő elképzelt szuverenitásokat az Egyesült Államok esetében olyan politikai témájú műalkotásokkal illusztrálom, amelyeket Donald Trump volt amerikai elnök és Andrew Cuomo volt New York-i kormányzó használtak járványpolitikájuk racionalizálására. A világvárvány során mindkét vezető heves támadások keresztüztübe került, amiatt, hogy „nem sikerült” megvédeniük a választóikat, politikai teret biztosítva az elképzelt, alternatív szuverenitásoknak, amelyek eltérő pandémiás válaszokat követeltek.

Nacionalizmus, populizmus és pandémiás politika

A vesztfáliai rendszerben minden államról feltételezik, hogy a határaikon belül a terület és a lakosság felett a legitim hatalom monopóliumával rendelkeznek.⁵ A modern állam, amely egykor dinasztikus vagy vallási tekintélyen alapult, szuverén hatalmát a nacionalizmusból, egy politikai elvből eredezteti, amely szerint „a politikai és nemzeti egységnek egybe kell esnie” (Gellner 1983: 1). A konszolidált államokban az etnonacionalizmus azt követeli meg, hogy az állami erőforrások elosztásakor az etnikai többségnek előnyben kell részesülnie a kisebbségekhez képest.⁶ Ma az állam határai feltételezhetően egybeesnek azzal a nemzettel vagy törzscsoporttal, amelynek nevében kormányoznak. A nemzet és az állam fogalmi annyira összefonódtak a kortárs politikában, hogy felcserélhetően és kötőjeles formában használják őket. Egy kifejezetten nemzetközi rendszerbe ágyazva az állam valószínűleg nem fogja egyhamar elveszíteni nemzeti jellegét (Malešević 2010). A társadalmak még a mai, erősen globalizált világban is kitartanak a területi alapú kormányzás mellett. Anthony Giddens szerint „a modern állam, mint nemzetállam, sok tekintetben a hatalmi tároló [container]⁷ kiemelkedő formájává válik mint területileg körülhatárolt (bár belsőleg erősen regionalizált) közigazgatási egység” (Giddens 1987).

Ahhoz, hogy megértsük azt, hogy a nacionalizmus milyen szerepet játszott a járványügyi politikák kialakításában, hasznos, ha a nemzetre elsősorban nem időben mozgó, stabil közösségként tekintünk, hanem inkább – Andersont parafrázálva – egy territorializált csoport mulandó és vitatott *képzeteként* értelmezzük. (Anderson 1991: 6–7). A nemzetállami képzeletben [conceit] az állam a nemzet védelmezője,⁸ amelyet Anderson „elképzelt

5 A szuverenitást konvencionálisan az 1648 utáni vesztfáliai állam konstitutív vonásaként értelmezik (Krasner 1999), de térbeli módon is értelmezhető, mivel „a vesztfáliai rendszer szinonimájává vált a szuverenitást földrajzi terület szerint felosztó eszmének” (Olson 2016: 12).

6 Az etnonacionalista hierarchiák elosztási következményeiről lásd még: Andreas Wimmer (2004, 2018) és Harris Mylonas (2013).

7 Giddens a területi államot egy olyan metaforikus tárolónak tekinti, amely magába zárja az egyébként „szétfolyó társadalmi folyamatokat” (Barna 2009). – Ford.

8 A nemzetállami eszmény azt jelenti, hogy a kulturális és politikai határoknak egybe kell esniük (Gellner 1983: 1). Bár a gyakorlatban soha nem valósult meg teljesen, ez a modell világszerte népszerű, és nyomást gyakorol az államvezetőkre, hogy a bel- és külpolitikában egyaránt a nemzeti csoport vélt érdekeit helyezték előtérbe.

közösségként” határoz meg, olyan kifejezetten horizontális és laterális kollektívumként, amelynek határai szomszédos nemzetekkel érintkeznek (Anderson 1991: 6–7). Az állam területi hatáskörén belül a nemzeti kormányzat feladata a nemzetet alkotó polgárok jólétének védelme, akik érdekeiket az államra ruházzák.⁹ A kormány legitimitása abból ered, hogy milyen mértékben gondoskodik „a nemzethez tartozó személyekről” (tágan értelmezve polgártársairól, szűken értelmezve egy adott etnikai vagy politikai csoportról) azáltal, hogy kollektív védelmet biztosít az egzisztenciális fenyegetésekkel szemben.

Mit jelent a kollektív védelem a Covid-19 világjárvány kontextusában? Történelmi perspektívából szemlélve a világjárványok ösztönözték a területi bezárkózás iránti népszerű követeléseket. A 14. században bubópestis pusztított Európa jelentős részében. Az 1347–1351 közötti években, a „fekete halál” idején Európa lakosságának egyharmada halt meg; az ezt követő évszázadok pestisjárványai pedig megtizedelték Genova, Milánó, Padova, Lyon, Velence, Marseille és Moszkva lakosságát. Miután felismerték, hogy a pestis terjedése a kereskedelmi útvonalakat követte, a súlyosan érintett középkori és kora újkori európai városok korlátozták a mozgást – karanténba zárva az utazókat – és a kereskedelmet.¹⁰ A területi lezárások célja már a premodern korban is az volt, hogy távol tartsák a fenyegetéseket, különösen a veszélyt jelentő „másokat”. Az 1918–1920-as influenzajárvány idején a betegség kórokozóját „nemzetiesítették”: az amerikai újságírók és politikusok a mai napig spanyolnáthának nevezik az influenzát, annak ellenére, hogy az első bejelentett megbetegedések Kansas államban voltak (Barry 2004: 3). A járványok kirekesztő etnonacionalizmust is terjesztettek, olyan nacionalista és medikalizált előítéleteket generálva, amelyek legitimálták a bevándorlókkal szembeni korlátozásokat, akiket a betegség hordozóinak tekintettek (Kraut 2010).

Ma a nemzetvédelem kifejezés a határvédelemre utal. Ezért nem meglepő, hogy a Covid-19-re a kormányok első reakciója világszerte az volt, hogy bezárták vagy erősen korlátozták a külföldre történő utazásokat, annak ellenére, hogy a WHO többször figyelmeztetett arra, hogy a legtöbb fertőzés helyi szinten, a fertőzöttel való szoros érintkezésből származó cseppfertőzés útján terjed. Emiatt a WHO következetesen a társadalmi távolságtartást, a nagy összefüggések betiltását és a maszkviselést ajánlotta a járvány megfékezésére a határok lezárása helyett (World Health Organization 2020b).¹¹ Mindezen ajánlások ellenére érezhetően megnőtt a határnacionalizmus, ugyanis a kormányok világszerte utazási tilalmakat vezettek be: lezárták a határokat, és szigorítottak a migránsokra, turistákra, sőt a külföldi diákokra vonatkozó beutazási szabályokon is. Ugyanakkor lehetővé tették saját állampolgáraik számára, hogy a határkorlátozásokat „megkerülve” hazatérjenek a lezárások

9 Stephen Krasner (1978) kifejezetten egyenlőséget tesz az állam érdekei és a nemzet érdekei közé.

10 Lásd még: Malešević (2020). A WHO 2020 januárja óta nem ajánlja a szigorú utazási korlátozásokat, azzal az indokkal, hogy azok valószínűleg jelentős gazdasági költségekkel járnának az ország számára, miközben a legjobb esetben is csak néhány héttel késleltetnék a vírus megjelenését. Az utazási tilalmak hiábavalósága az 1918–1920-as influenzajárvány idején is nyilvánvalóvá vált, amikor végül a világ minden országát érintette a vírus, annak ellenére, hogy számos ország igyekezett elszigetelni saját lakosságát (Slack 1988).

11 Bár az államok kormányai részben azért részesítették előnyben a határkorlátozásokat, mert közvetlen ellenőrzésük van a határaik felett, a legtöbb kormány mégis megengedte saját állampolgárainak, hogy „megkerüljék” azokat, csökkentve ezzel a határvédelem hatékonyságát.

előtt. Még az Európai Unió országai is felfüggesztették a szabad mozgást, és kiviteli tilalmat rendeltek el a gyógyszerekre vonatkozóan, annak ellenére, hogy Olaszország a tömeges járvány kitörése közepette segítségért folyamodott (Braw 2020). A Covid-19-et mindvégig külföldi fenyegetésként ábrázolták, még azokban az országokban is, ahol a közösségi terjedés már széleskörű volt. Ahogy a vakcinák 2021 elején megjelentek, a „vakcina-nacionalizmus” erősödött, ugyanis a kormányok versenyeztek egymással, hogy elsőként fejlesszenek ki olyan vakcinát, amely megvédheti nemzetüket, sőt még egymás tudományos csapatait is elorozták (Dyer 2020). A „nemzeti másokat” eközben nagyrészt kizárták az állami támogatásokból, vagy kevésbé jutottak hozzá a szubvenciókhoz. 2021 májusáig a mintegy 46 millió menedékkérő, menekült és migráns még mindig nem szerepelt a nemzeti oltási tervekben (Safi 2021).

Sok demokráciában a világjárvány egy idealizált démosz köré szerveződik, a nemzeti és nemzetközi eliteket egyaránt kizáró populista politikai bezárkózás igényét támasztotta fel. Drámaian megnőtt a *vox populi* közvetítés nélküli kormányzati képviselőre irányuló követelések száma a fertőzés okozta gazdasági bizonytalanság, szorongás és nehézségek nyomán, illetve a betegségtől és a bezárásokkal kapcsolatos munkahelyvesztéstől való félelem miatt (Gugushvili et al. 2020), amelyekhez a belső láthatatlan ellenségtől való ontológiai félelem társult. A láthatatlan, de halálos járványok pontosan olyan válságok, amelyek a populizmus malmára hajtják a vizet. Ez különösen igaz azokra, akik a tudományos elméletek helyett inkább a „józan észnek” tulajdonítanak jelentőséget: hiszen egy „mikroszkopikus gyilkos” egyszerűen tűnhet mindenhatónak és gyanúsán eltúlzottnak.

A kutatók kimutatták, hogy a populista attitűdök összefüggenek a „liberális” tudósokról szóló összeesküvés-elméletekkel, amelyek korrupció, gonosz vagy parazita elit részeként ábrázolják a tudományos világot (Castanho Silva, Vegetti és Littvay 2017). A kognitív diszkomfort csökkentése érdekében az emberek egyszerű magyarázatokat keresnek az olyan katasztrofális eseményekre, mint amilyenek a világjárványok (Douglas, Sutton és Cichocka 2017).¹² Ez a vírus eredetével kapcsolatos összeesküvés-elméletek tömkelegéhez vezetett – olyanokhoz például, hogy külföldi szereplők együttműködtek áruló hazai csoportokkal azért, hogy a vírust a nemzet gyengítése érdekében terjesszék. Jól illusztrálja ezt a „plandémia”-elmélet,¹³ amely szerint a kínai kormány egy titkos laboratóriumban hozta létre a Covid-19-et, amelynek hatásaival az ország többi részétől elzárt Vuhanban kísérletezett, és a biológiai hadviselés egy formájaként exportálta a nyugati országokba (Eberl, Huber és Greussing 2021). A *QAnon* mozgalom támogatói úgy vélik, hogy a nemzeti elitek, a multinacionális vállalatok és a nemzetközi árnyékhatalmak a tömeges oltásokat eszközként használják arra, hogy a lakosságba mikrochipeket ültessenek, amelyek révén így könnyebben ellenőrizhetővé válnak az emberek. Ezek és más népi elméletek világszerte hozzájárultak a lezárásellenes tüntetésekhez; Olaszországban az úgynevezett oltáselleneseket, Covid-tagadókat és a bezárásoknak kitett egyszerű embereket tömörítő

---

12 Az alacsony formális végzettséggel rendelkező egyének nagyobb valószínűséggel vonzódnak az összeesküvés-elméletekhez, mert azok „egyszerű magyarázatot adnak az összetett és nyomasztó eseményekre, amelyeket másképp nehéz megérteni” (van Prooijen 2017: 54).

13 A szó az angol terv (*plan*) és pandémia szavak összeolvasztásából jött létre. – Ford.

Gilet Arancioni [narancssárga mellény] mozgalom a nemzeti vagy helyi gazdaságok megnyitását tűzte zászlajára.

A populista vezetők a forradalmi mozgalmakat azzal az ígérettel igyekeznek meglovgolni, hogy a démosz átalakításával visszaadják a kormányzás gyeplőjét a „valódi” vagy „hétköznapi” embereknek (Canovan 2005). Ennek során olyan szuverenitást idealizálnak, amely elszakad a liberális intézményektől és a liberális nemzetközi rendtől (Hawkins et al. 2018; lásd még: Hawkins 2010; Mounk 2018; Müller 2016). Ez a szuverenitásnak egy olyan folyamatosan mozgásban lévő imaginációja, amelyet folyamatos változás jellemez. Nadia Urbinati (2019: 4–5) populizmuskutató szerint a populista vezetők nem diktátorok: bár „elcsúfítják a demokráciát”, demokratikus keretek között maradnak. Ez azt jelenti, hogy a populizmus a liberalizmus radikális kritikája, amely a liberalizmus lebontását követeli a „valódi” demokrácia megvalósítása, a nép valódi képviselőiténél visszaszerzése érdekében. A Covid-19-re adott válaszuk kidolgozásakor a populista vezetők világszerte megfogadták, hogy „a néphez fordulnak”, ahelyett, hogy technokratákra, szakértőkre vagy tudósokra támaszkodnának. A 2020-as kampánykörútján Trump például saját vezető tudósát, Anthony Faucit „katasztrófának” nyilvánította, miközben kigúnyolta Joe Bident, amiért nagy maszkot visel és a tudósokra hallgat (Associated Press 2020a). Boris Johnson hasonlóképpen igyekezett a tudósokon kívül más hangokat is meghallgatni, elutasítva az ország lezárására vonatkozó javaslatukat, mivel nem sikerült megfékezni a fertőzések tömeges hullámát (Ward 2020).¹⁴ Azzal, hogy a kormány pandémiára adott válaszlépéseit választóik vélt vagy kifejezett preferenciáihoz igazítják, a populista államfők látszólag közvetítés nélküli kapcsolatot teremtenek a nép akarata és az állami szintű pandémiás politikák között. Bár hagyományosan outsider ideológia, számos állami vezető saját populista *brand*-jét a „hatalom” elleni küzdelemre építette, a lecsúszottak nevében a hatalmas globalista elit és hazai segítők ellen vívott, Dávid kontra Góliát harca.

A populizmus és a nacionalizmus egyaránt arra szolgál, hogy az idealizált szuverén közösség határait szűkebbre szabja – míg előbbi az eliteket, addig utóbbi a „nemzeti másokat” zárja ki a „közösségből”. Eltérő helyet foglalnak el azonban az általuk felosztott politikai térben: a nacionalista kereteket az állami erőforrásokhoz való hozzáférés korlátozására használják, míg a populista kereteket a képviselői intézményekhez történő hozzáférés korlátozására. Az *Essex School* diskurzuselemzői, Benjamin De Cleen és Yannis Stavrakakis hasonlóan érvelnek, szerintük a nacionalizmus egy antagonista „befelé-kifelé” diskurzus, amely kizárja azokat, akik nem tartoznak a nemzethez, míg a populizmus egy antagonista fel-le diskurzus, amely kizárja az eliteket vagy a politikai „establishment”-et

---

14 Nem minden populista vezető fogadta el a világjárványhoz való közömbös hozzáállást. Ennek az az oka, hogy a közegészségügyi politikák számos tényezőt alapulnak – többek között a gazdasági korlátokon, a külső nyomáson és a hazai intézményi kapacitáson. Amint azt az alábbiakban bemutatjuk, Johnson brit miniszterelnök kezdetben nem vette komolyan a vírust, egészen addig, amíg a járványok súlyossága nem fenyegetett azzal, hogy az ország kapacitását meghaladja. A Fülöp-szigeteki Rodrigo Duterte az általa képviselt kíméletlen törvényeket és rendteremtő kormányzást követve elrendelte, hogy a rendőrség löje le a karantént megszegőket. Magyarország és Lengyelország etnopolulista vezetői eközben arra használták a járványt, hogy bemutassák a tekintélyelvű kormányzás előnyeit: kemény zárlatokat rendeltek el, és szigorúan felléptek a vírusról szóló hamis információk médiában való terjesztése ellen.

(De Cleen et al. 2017; De Cleen és Stavrakakis 2017; De Cleen et al. 2020). Ezeket a diskurzusokat vagy az általunk szuverenista kereteknek nevezett diskurzusokat a politikai szereplők arra használják, hogy újrakonfigurálják az idealizált szuverén közösség magasságát, illetve szélességét (Jenne 2021; Jenne, Hawkins és Silva 2021).

Kevin Olson ezeket a kollektív képzeteket elképzelt szuverenitásokként írja le,¹⁵ amelyek kijelölik a pre-politikai saját-csoport határait (Olson 2016). A demokráciákban ezeket a képzeteket aktívan és folyamatosan artikulálják a politikai vezetők, a politikai tisztségekért folytatott verseny eszközeként és a hivatalban töltött idejük alatt a feladataik ellátásának durva sablonjaként használva őket.¹⁶ A politikai szereplők a jogban és a politikai gyakorlatban diszkurzív módon „átkeretezik” a nemzetet azáltal, hogy a nemzeti formát többé-kevésbé kirekesztő módon, konkrét alakba projektálják (lásd még Brubaker 1996; Suny 1993; Wimmer 2018).¹⁷ Az 1. ábra két gyakori típus 2,5 dimenziós vetületét ábrázolja,¹⁸ nagyjából Liah Greenfeld jól ismert taxonómiájára utalva, amely „a népszuverenitás eltérő értelmezéseit” mutatja be az individualista-libertárius és a kollektivistá-autoritarizmus tengelyek által kifeszített mátrix segítségével.¹⁹ Bár itt nem vesszük figyelembe, de a nem-demokratikus kormányok nagyobb valószínűséggel reagálnak az ilyen jellegű fenyegetésekre még szűkebbre szabott tekintélyelvű nacionalista imaginációval, amely a nemzet és a rezsim vezetésének érdekeit szervesen összeolvadónak tekinti; vezetők olyan tranzakciós politikákkal szereznek győzelmeket a nemzetnek, amelyek az állam kényszerítő ereje révén biztosítják a rezsim túlélését.²⁰ A következő szakaszokban a szuverenitás első két imaginációjának vázlatát kínálok illusztrációk segítségével.

---

15 Az elképzelt szuverenitások fogalma egyaránt tartalmazza egy idealizált politikai közösség határait és kormányzási szabályait. A kifejezés a társadalmi imagináció [social imaginary] fogalmára épül, amelyet Charles Taylor úgy határoz meg, mint „az a mód, ahogyan az emberek elképzelik a társadalomban való létüket, azt, hogy miként kapcsolódnak egymáshoz, miként működnek a dolgok közöttük és társaik között; a társadalmi imagináció fogalma magában foglalja az egymással szemben támasztott, és rendszerint teljesülő elvárásokat, illetve azokat a mélyebb normatív fogalmakat és képeket, amelyeken ezek az elvárások alapulnak.” Ezek azok a kollektív közös megértések, „amelyek lehetővé teszik a közös cselekvést” (Taylor 2003: 23; vö. Taylor 2008: 50; lásd még: Castoriadis 1987).

16 Olson ezt a koncepciót az államra is kiterjeszti az „elképzelt szuverenitások” elméletével, amely, mint kifejti, explicit utalás Anderson „elképzelt közösségeire” (Olson 2016). Ebben a cikkben a fogalmat felváltva használom a szuverenitás imaginációja kifejezéssel.

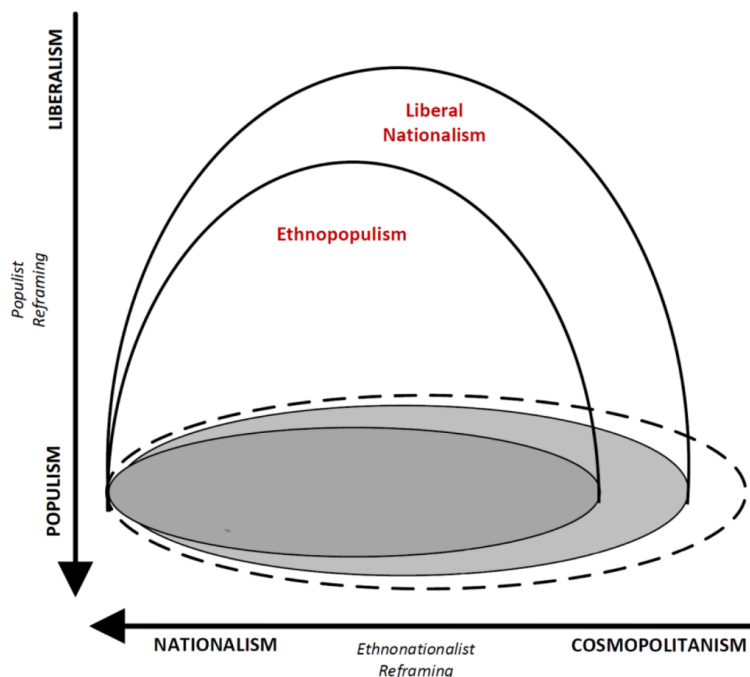
17 Bár a populizmus a kozmopolitizmussal is artikulálható - mint a transznacionális vagy baloldali populizmus -, a globális világvjárványok idején, amikor a külföldi fenyegetésekkel kapcsolatos félelmek fokozódnak, kevésbé valószínű, hogy ez a populizmus visszhangra talál.

18 A 2,5 dimenziós gráfokban két dimenziót használnak egy látszólag háromdimenziós tér kivetítésére.

19 Mivel megfigyelhető, hogy a kirekesztő diskurzusok az „etnikai” és a „polgári” nemzetek között egyaránt működnek, Greenfield második dimenziója kiesik ebből a tipológiából (Greenfeld 1992: 11). Köszönöm Liliia Sablinának, hogy felhívta a figyelmet erre az összehasonlításra.

20 A magyarországi hibrid rendszerben például Orbán Viktor miniszterelnök a felhatalmazási törvény révén határozatlan időre szóló rendkívüli hatalmat kapott, hogy rendeletekkel kormányozhasson, bár ezeket a jogköröket később visszavonták. Ugyanakkor Vlagyimir Putyin orosz elnök törvényes jogot szerzett arra, hogy 2036-ig hivatalban maradhasson. Kínában eközben elfojtották a járvány terjedéséről szóló információkat, a felszólaló tudósokat őrizetbe vették és megfenyegették, a Népi Felszabadító Hadsereget pedig bevetették a kínai járvány elleni fellépés minden aspektusának irányítására.

1. ábra. Elképzelt szuverenitások párharca

Forrás: Saját szerkesztés

Liberális nacionalista válaszok

A liberális nacionalista imaginációban az emberiség területi szempontból, földrajzilag elszigetelt közösségekre oszlik, amelyek mindegyikének joga van az önrendelkezésre vagy az önkormányzásra. A liberális nacionalisták a nemzetet tág fogalmakkal határozzák meg, beleértve a kisebbségeket és néha az állampolgársággal nem rendelkezőket is (lásd: Kymlicka 1996).²¹ Yael Tamir, a liberális nacionalizmus kormányzati formájának egyik vezető képviselője szerint a liberalizmus és a nacionalizmus nemcsak összeegyeztethető, hanem a nacionalizmus a liberalizmus szükséges ragasztóanyagaként szolgál, mivel „egyetlen egyén sem élhet kontextusmentesen, de [...] mindenki szabad lehet egy kontextuson belül” (Tamir 1995: 14). David Miller, a liberális nacionalizmus másik védelmezője azzal érvelt, hogy bár az ilyen „identitások természetüknél fogva részben elkerülhetetlenül mitikusak, mégis egy sürgető modern szükségletre, a szolidaritás fenntartására irányuló igényre válaszolnak a nagy, névtelen társadalmakban” (Miller 1993: 3).

²¹ Mások azzal érveltek, hogy a nacionalizmusnak ez a befogadó formája elengedhetetlen mind a liberális demokrácia működéséhez, mind a globális liberális rend fenntartásához (lásd Miller 1993). Még a posztkommunista Európa újjászülető demokráciájának megszilárdítása szempontjából is fontos mechanizmusként hivatkoztak rá (Auer 2004).

A liberális nacionalisták olyan összekapcsolt és egymástól függő világot támogatnak, amely nemzetállamokból áll, és amelyek együttműködnek a globális problémák megoldása érdekében, miközben minden állam feladata a teljes nemzeti lakosság jólétének védelme.²² John Ruggie nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó tudós (Ruggie 1982) alkotta meg a „beágyazott liberalizmus” kifejezést, hogy utaljon arra az egyensúlyra, amelyet az államok a második világháború után a nyitott nemzetközi kereskedelem és a szabad tőkeáramlás fenntartása, valamint a belföldi beavatkozás között hoztak létre, hogy a nemzet tagjai számára gazdasági stabilitást és szociális biztonságot teremtsenek.²³ A gazdasági expanzió időszakában a liberális társadalmak tagjai hajlamosak „parochiális altruisták” lenni, ami azt jelenti, hogy nyitottak lesznek a bevándorlók felé, ha ez várhatóan a honfitársaik javát szolgálja (Kustov 2021). Gazdasági visszaesés és válság idején azonban a saját-csoport érdekei élveznek elsőbbséget.

A világjárványokkal összefüggésben a liberális nacionalizmus a társadalom különböző szegmenseinek lehető leg szélesebb körű védelmét írja elő, erőteljes határellenőrzéssel, valamint a vírus helyi szintű megfékezésére szolgáló technokrata, tudományos alapú módszerekkel. Ezzel az elvárással összhangban még a nyitott politikai rendszerek is reflexszerű nacionalista bezárkózással reagáltak a Covid-19 gyors terjedésére – a koronavírus-fertőzések egymást követő hullámaiban megszigorították, majd enyhítették az országba történő be- és kiutazásra vonatkozó határkorlátozásokat. Ugyanakkor továbbra is elkötelezettek a viszonylag szabad kereskedelem és a nemzetek feletti és transznacionális kormányzás mellett. A belföldi jogállamiság fenntartására, az egyéni szabadságjogok lehető legteljesebb védelmére, valamint az állampolgáraik egészségének megóvására és a nemzetgazdaság egyensúlyban tartására törekedtek. A liberális nacionalista világképben az egyéni választás és szabadság előfeltétele a rendíthetetlen nemzetvédelem.

Ezt a szuverenitást tükrözi az a plakát, amelyet Andrew Cuomo, New York korábbi kormányzója rendelt meg azért, hogy megismertesse a nyilvánossággal a világjárványhoz való hozzáállását (2. ábra). A 2020 elején – a New York-i kormányzó hivatalos honlapján – publikált kép a századforduló progresszív korszakából származó William Jennings Bryan plakátjainak stílusát idézi.²⁴ A kép a különböző etnikai és foglalkozási háttérrel rendelkező New York-iak „nemzeti” közösségét ábrázolja, akik összefognak, hogy „ellaposítsák a Covid-19 fertőzések és halálesetek görbéjét”. A kép alján a „szeretet”, a „közösség”, a „támogatás” és az „E. Pluribus Unum” [sokból egy] szavak szerepelnek. Ez egy sokféle etnikumú

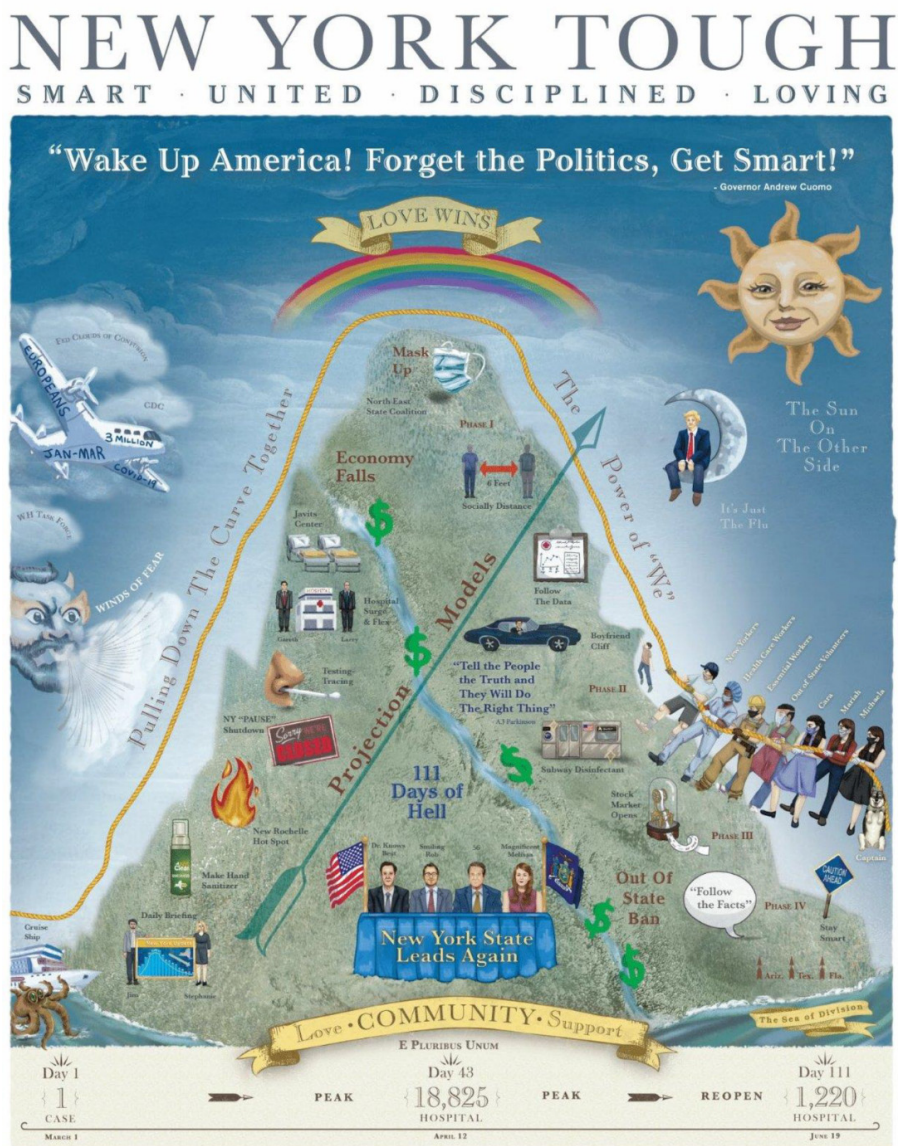
22 A liberális (inter)nacionalizmusnak megfelelően a kutatóorvosok szakmai hálózatokon keresztül dolgoztak azon, hogy a hatékony vakcinák kifejlesztéséért folytatott versenyben megkerüljék az információmegosztás nemzeti ellenőrzését (Bump, Friberg és Harper 2021). Eközben társadalomtudósok a vírus káros hatásait bemutató kéziratokat tettek közzé, amelyekből kiderül, hogy a vírus „K-alakú” gazdasági fellendülést hozott létre, amely növelte az országok közötti – már amúgy is jelentős – vagyoni és jövedelmi különbségeket (Törökország esetéről lásd: Duman 2020).

23 A nagyszerű gazdaságtörténész, Polányi Károly szerint a szabadpiaci liberalizmus 19. századi megjelenéséig a piacok szilárdan beágyazódtak a társadalmakba, és így a helyi ellenőrzés különböző formáinak voltak kitéve. A 19. századi nagy „kiszakadás” arra ösztönözte a társadalmi szereplőket, hogy nyomást gyakoroljanak az állami kormányokra, hogy jóléti programokkal ellensúlyozzák a liberalizmus társadalmi költségeit (Polányi 1944).

24 Cuomo a honlapján kifejtette, hogy azért rendelte meg a plakátot, hogy hatékonyabban kommunikáljon választóival, és megjegyezte, hogy „a plakátművészet olyasmi, amit az 1900-as évek elején, az 1800-as évek végén csináltak, amikor az egész programjukat egy darab papíron kellett kommunikálniuk” (Chayka 2020). Ennek szellemében Cuomo helyi művészeket bízott meg azzal, hogy örökítsenek meg egy „progresszív víziót” New Yorkról, amely ugyanakkor egy külső fenyegetésekkel sújtott, szuverén közösséget ábrázol.

nemzet képe, amelynek tagjai vigyáznak egymásra; a kép azt ígéri, hogy megvédi ennek a sokszínű közösségnek a jólétét; ennek érdekében követi a szabályokat, illetve a tudományos megfontolásokat. A plakát arra buzdítja a közvéleményt, hogy hagyatkozzanak a tudományra, és arra biztatja őket, hogy hordjanak maszkot abban a meggyőződésben, hogy ha „az embereknek igazat mondunk, akkor helyesen fognak cselekedni” (Cuomo 2020).

2. ábra. New York Tough plakát

Forrás: Cuomo kormányzó hivatalának engedélyével készült

Mindazonáltal ez is egy határokat megvonó közösség. A plakát szerint New York határait több külső fenyegetéssel szemben is meg kell erősíteni, többek között ilyen fenyegetést jelenthetett az is, hogy 2020 január-márciusában 3 millió koronavírusos eset érkezik az Egyesült Államokba Európából – ami azt a félelmet tükrözi, hogy az európai turisták Covid-19-et terjesztenek az Egyesült Államokban. További fenyegetések érkeznek a populista „félelem szelével”, amelyet a Fehér Ház Koronavírus Munkacsoportja gerjeszt. Van egy tengerjáró hajó, amelyen Covid-fertőzött utasok tartózkodnak, Donald Trump pedig a holdudvaron kívüli emberként szerepel, aki kijelenti, hogy „ez csak az influenza”. Ez egy olyan befogadó nemzeti közösség vizuális ábrázolása, amelyet kívülről érkező fenyegetések sújtanak, és amely ellen minden New York-i lakost meg kell védeni.

Angela Merkel volt német szövetségi kancellár hasonló imagináció körvonalait vetítette előre 2020. március 18-án a német nemzethez intézett beszédében, amelyben azt állította, hogy a német egyesítés, sőt a második világháború óta „nem volt olyan kihívás országunk számára, amelyben a szolidaritás szellemében való cselekvés részünkről ennyire fontos lett volna” (Merkel 2020). Miközben megerősítette a mozgásszabadság demokráciákban betöltött szerepét, úgy érvelt, hogy a társadalmi távolságtartás és a maszkviselés – bár megterhelő – „jelenleg létfontosságú az életek megmentése érdekében” (Merkel 2020). A kormány a vezető tudósok ajánlásai alapján szigorú zárlatot vezetett be, és a repülőtéri hangárokat, régi vásárcsarnokokat és szállodákat átmeneti kórházakká alakította.

Jacinda Ardern új-zélandi miniszterelnök a „zero-Covid” politikájával még tovább ment az ország lakosságának védelmében, és megfogadta, hogy teljesen kiirtja a vírust a kis szigeten. Hónapokkal később felidézte, hogyan jutott a kormány erre a döntésre: „Emlékszem, hogy a tudományos főtanácsadóm hozott nekem egy grafikont, amely megmutatta, hogyan nézne ki Új-Zéland számára a görbe ellaposítása. És hogy mekkora egészségügyi és kórházi kapacitással rendelkezünk. A görbe nem a vonal alatt volt. Tudtuk tehát, hogy a görbe ellaposítása nem elegendő számunkra” (Associated Press 2020b). Mindkét vezető továbbra is elkötelezte magát amellett, hogy mindenáron megvédi állampolgárai egészségét, ugyanakkor nyíltan és átláthatóan magyarázza meg a jövőbeni tevékenységét, amíg a világvárvány folytatódik.

A liberális nacionalizmus alapelveivel összhangban ezek a kormányok a WHO tisztviselőinek és a tudományos közösség ajánlásainak megfelelően fogadták el az olyan a világvárványra adott válaszlépéseket, mint amilyen az arcmaszkok viselésének ösztönzése (vagy előírása), a társadalmi távolságtartás gyakorlása, a nagy gyülekezések betiltása és a fentiek szigorú betartatása, valamint később a biztonságos és hatékony vakcinák beadása nemzeti lakosságuknak. A helyváltoztatásra vonatkozó belső ellenőrzések – a lezárások, a társadalmi távolságtartás és a kötelező maszkok elrendelése – összhangban voltak a tágan értelmezett nemzet egészségének védelmére vonatkozó rendelkezéssel.²⁵ A liberális nacionalista szuverenitás a liberális nyitottság és a nemzetvédelem közötti óvatos egyensúly

---

25 Érdekes kiugró eset Svédország, amely követte a közegészségügyi hatóságok ajánlásait, akik arra a következtetésre jutottak, hogy a maszkok hatástalanok a vírus terjedése ellen. Anders Tegnell, a svéd egészségügyi hatóság vezető epidemiológusa még az Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központot is kritizálta, amiért az maszkok nyilvános viselését javasolta. Az ország viszonylag *laissez faire* hozzáállása a vírushoz ellentmondásosnak bizonyult; miközben elkerülte a zárlat gazdasági költségeit, az országban többszörös volt a fertőzési és halálozási arány a jóval szigorúbb szomszédos északi országokhoz képest (Vogel 2020).

megteremtését is megköveteli: a kormánynak prioritásként kell kezelnie állampolgárai jólétét, miközben regionális és nemzetközi szervezetekkel együttműködve globális megoldásokat kell keresnie. Ezek a prioritások gyakran feszültségben állnak egymással, amint azt az Európai Unió lassú oltóanyag-fejlesztése és -bevezetése is bizonyítja. Az uniónak a világjárványra adott válasza lassú és az együttműködésre építő volt, ami jelentős késésekhez vezetett a vakcina szállításában. Az olyan országok esetén, mint Magyarország, amely az Európai Gyógyszerügynökség jóváhagyásának megvárása nélkül biztosította az orosz és kínai vakcinákat, vagy az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, amelyek nagy összegeket fektettek be saját vakcináik kifejlesztésébe, hogy először saját polgáraikat oltásukba, a vakcinák szállítása viszonylag gyorsan történt. Ez szöges ellentétben áll azzal, ahogy Franciaországban és Németországban a vakcinákat bevezették. Ezek az országok ugyanis, azért hogy megerősítsék az EU kollektív fellépését, és olcsóbb árakat alkudjanak ki a vakcináért, tartózkodtak attól, hogy olyan vakcinapolitikát folytassanak, amely saját országukat helyezné előtérbe (Apuzzo, Gebrekidan és Pronczuk 2021; Chazan 2021). Az oltóanyag-szállításban ebből eredő késedelmeket egyesek a liberális nacionalizmus performatív gyengességének tulajdonították, amely az egészségügyi vészhelyzetekben mutatkozik meg igazán.

Etnopopulista válaszok

Ahogy a Covid-19 ellenőrizetlen kitörései aláásták a közvélemény kormányzatba vetett bizalmát, a populista mozgalmak követelései az öncélú, kizsákmányoló elitcsoportok politikai kizárása köré összpontosultak. Bár a nem-nacionalista (baloldali) populizmus hulláma mindig is lehetséges válasz volt a járványra, állami szinten nagyon keveset láttunk belőle – valószínűleg a társadalmakat fenyegető „idegen” vírussal szembeni nemzeti-territoriális bezárkózás iránti egyidejű követelések miatt.²⁶ Ezért a Covid-19 járványok termékeny mozgósítási terepként szolgáltak az etnonacionalista populista – vagy etnopopulista – mozgalmak számára, hogy „visszavegyék az országot” az etnikai kisebbségektől, menekültektől és az eladósodott (liberális) elitosztálytól. Az etnopopulizmus a domináns etnonacionális csoport egy politikai alcsoportját – a „valódi” nemzeti magot – privilegizálja. Az etnopopulisták megfogadják, hogy megvédik a nemzethez hű népet az ellenséges elitektől és a nem nemzeti elkötelezettségűektől, akikről úgy vélik, hogy összeesküvést szőnek az etnopolitikai mag dominanciájának aláásása érdekében.²⁷ Az etnopopulista világlépben a valóban „hiteles” szuverén közösség csak elsősorban a

---

26 A nem-nacionalista (baloldali) populista pártok világszerte „társadalmi kohéziót és a legkiszolgáltatottabb társadalmi rétegek, köztük a migránsok és menekültek támogatását/védelmét” követelik (Katsambekis és Stavrakakis 2020: 7). A legtöbb baloldali populista azonban a világjárvány idején inkább a politikai ellenzékben, mint a kormányban volt, így nem tudták ezeket az elképzeléseket a gyakorlatba átültetni.

27 Moses Shayo a *World Value Survey* és az *International Social Survey Program* segítségével kimutatta, hogy a nemzeti identitás erőssége korrelál a nem-egalitárius jóléti preferenciákkal, és hogy ez a kapcsolat a társadalmak között is fennáll (Shayo 2009).

domináns etnopolitikai csoport egy bizonyos politikai vagy társadalmi alcsoportjára terjed ki, „a népre”, amely a „nemzet” egy alcsoportja (Donald Trump támogatói az Egyesült Államokban, Jair Bolsonaro hívei Braziliában vagy Narendra Modi szimpatizánsai Indiában). Más kortárs jobboldali populista kormányok, köztük Bolsonaro és a lengyelországi *Prawo i Sprawiedliwość* [Jog és Igazságosság] kormánya folyamatosan azt hirdették, hogy a nép akaratának kell győzedelmeskednie a kommunista nemzetekkel szövetségben dolgozó „globalistákkal” szemben. A világjárványokkal összefüggésben a külső csoportok vagy a stigmatizált mások hibáztatása az egyik módja annak, hogy a társadalmak megértsék a fertőző betegségek pusztító hatásait, miközben a magyarázatok révén ellenőrizhetőnek is tűnnek.

Az etnopolulizmust „a szavazatok megszerzésére és a hatalom koncentrálására irányuló elitstratégiaként” is leírták (Vachudova 2020: 318). Mindez arra hívja fel a figyelmet, hogy az elszánt vezetők milyen módon alkalmazzák a hiper-kirekesztő retorikát, hogy hatalmon maradjanak a még mindig versenyalapú választási rendszerekben. Retorikai szinten az etnopolulisták az idealizált szuverén közösséget korlátozó módon alakítják át, úgy, hogy a lakosság nagy tömegeit szándékosan hagyják ki annak elképzelt határaiból – azt sugallva, hogy ki kell zárni őket az állam teljes körű védelméből. Az etnopolulizmus „összekeveri ezeket a fenyegetéseket” olyan narratívák propagálásával, amelyekben a kívülről jövő ellenségek (migránsok, bevándorlók, etnikai kisebbségek) szövetkeznek vagy akár esküdnek össze felülről jövő ellenségekkel (az EU, az ENSZ, az IMF, a „globális elitek” vagy külföldi hatalmak), hogy aláássák vagy akár nemzetietlenítsék a nemzeti értékekhez hű népet” (Jenne 2018: 549; lásd még: Vachudova 2020; Zellman 2019; Stroschein 2019; Bieber 2018; Hronešová 2021; De Cleen és Stavrakakis 2020; Heiskanen 2020; Koch 2020; Jovanović 2020). Az összeesküvés-elméletek létfontosságú szerepet játszanak a jobboldali populista mozgalmak támogatóinak mozgósításában azáltal, hogy olyan aljas eliteket azonosítanak, amelyekről úgy vélik, hogy a globalistákkal és nemzeti másokkal együtt ármánykodnak az „igazi” nép elpusztítása érdekében (Wojczewski 2021).

Ez az antagonista szuverenitás a 3. ábrán, egy Covid-19 témájú politikai karikatúrán elevenedik meg, amelyet Ben Garrison, egy Trump-párti amerikai karikaturista készített. Itt mind a horizontális, mind a vertikális szuverén átkeretezését működés közben láthatjuk. A sárkány Kína vagy a Kínai Kommunista Párt, amely az egész világot fenyegeti. A karikatúra nemcsak fenyegetésként ábrázolja mind az ellenséges nemzeteket, mind az eliteket, hanem mint egyesített fenyegetéseket, amelyek együtt dolgoznak az áldozattá váló nemzetek, Hongkong és Tibet elpusztításán. Figyelemre méltó, hogy a demokrata vezetők valójában a fosztogató kínai sárkányon lovagolnak; Bill és Hillary Clinton a gerincén ülnek, az akkori jelölt Joe Bidennel együtt, aki egy pénzzel teli zsákot tart a kezében, hogy jelképezze a Kínai Kommunista Párttal való összejátszását. A volt külügyminiszter, Henry Kissinger – akit Steve Bannon a *War Room: Pandemic* elnevezésű YouTube-csatornáján „davosi emberként” emleget, s aki „vérpénzt fogadott el Hszitől” – szintén a kínai sárkányt lovagolja.²⁸

---

28 Hszi Csin-ping a Kínai Kommunista Párt főtitkára és a Kínai Népköztársaság elnöke. – Ford.

3. ábra. Ben Garrison karikatúra

Forrás: Ben Garrison (a művész engedélyével reprodukálva)

Donald Trump elnöksége a koronavírus-járvány idején az etnopopulizmus tankönyvi példáját kínálta. A korábbi elnök a Covid-19-et hangsúlyozottan és folyamatosan „kínai vírusként” emlegette, miközben ezzel egyidőben minimálisnak állította be a vírus kockázatát és ártalmait, illetve népi koronavírus-gyógyszerekkel házalt a legjobb tudósai és saját Betegségellenőrző Központjainak tanácsa ellenére. A jelentések szerint azért állított le egy ambiciózus tesztelési programot, mert úgy vélte, hogy a koronavírus csak a demokrata vezetésű államok problémája. A nélkülözhetetlen lélegeztetőgépek és egyéni védőfelszerelések szövetségi elosztásakor a kormányzat a republikánus vezetésű államokat részesítette előnyben a demokrata vezetésű államokkal szemben, és csoporton belüli kivételezést alkalmazott a szövetségi koronavírus-támogatások elosztásakor is (Stieb 2020). A kormányzat egyidejűleg az *Obamacare* és más, alacsony jövedelmű közösségeknek szánt segélyprogramok csökkentésére törekedett, ami aránytalanul nagy mértékben érintette volna az afroamerikai és spanyolajkú lakosságot. Úgy tűnik, hogy az ilyen diszkriminatív politikák, amelyeket „jóléti sovinizmusnak” is neveznek, jelentős támogatást élveznek a republikánus bázisban; a konzervatívok a liberálisoknál lényegesen nagyobb valószínűséggel támogatták a nemzetközi beutazási tilalmat, mint a Covid-járványok megoldását (Su és Shen 2021). Populista támogatóinak zárlatellenes preferenciáit becsatornázza Trump olyan kormányzókat és polgármestereket ostromozott, akik szigorú járványügyi korlátozásokat vezettek be, miközben országszerte olyan kampánygyűléseket

tartott, amelyek a becslések szerint harmincezer fertőzéshez és több mint hétszáz halálesethez vezettek (Bernheim et al. 2020). Arra is van statisztikai bizonyíték, hogy az olyan Trump által használt kifejezések, mint a „kung flu”²⁹ és a „kínai vírus”, az ázsiai-ellenes gyűlöletbeszéd növekedését váltotta ki a Twitteren. Az ázsiaiak elleni gyűlölet-bűncselekmények a becslések szerint 2019 és 2020 között 150 százalékkal nőttek (Hart 2021).

Bolsonaro brazil elnök az etnopolulista keretezés másik paradigmaticus példáját kínálja. Amikor az országban elkezdtek megugrani a fertőzések, ő ezt „egy kis influenza-ként” utasította el, és erős, sportos férfinak hirdette magát, aki sebezhetetlen a vírussal szemben. Trumphoz hasonlóan háborúba keveredett saját egészségügyi minisztereivel, kettőt gyors egymásutánban kirúgott, mert ellenezték, hogy a Covid-19 ellen nem bizonyítottan hatásos gyógymódot, a hidroxiklorokint népszerűsítse. Trumphoz hasonlóan ő is többször Kínát hibáztatta a vírusért, és szándékosan „sétára” indult, hogy szemtől szembe találkozzon támogatóival, és felszólította a polgárokat, hogy hagyják figyelmen kívül az izolációs rendeleteket. A politikai ellenzékhez tartozó állami kormányzókat „egy rakás gazembernek” minősítette, akiknek a korlátozásai munkanélküliséghez és „indokolatlan gazdasági károkhoz” vezetnének (Sandy és Milhorange 2020). Népszerűsége az első hónapokban a brazil állampolgároknak nyújtott sürgősségi kifizetések közvetlen következményeként megmaradt, de meredeken zuhant, amikor a halálesetek száma 2021 elején megugrott (Rosati 2021).

Egy harmadik etnopolulista válasz Indiában született, ahol a felekezeti feszültségek már korábban is növekedtek, részben a populista nacionalista Bháratíja Dzsanaatá Párt kormányának intézkedései miatt, amely 2019-ben egy az állampolgársági törvényt módosító diszkriminatív rendelkezést vezetett be.³⁰ A koronavírusos megbetegedések tavaszi ugrásszerű felgyorsulását pedig egy 2020 márciusában tartott tablighi muszlim vallási szertartáshoz kötötték. Bár később a járványkitöréseket hindu vallási szertartásokra is visszavezették, a vírusról szóló vitákban a közösségi médiában felerősödött az iszlamofób retorika. Az @Hindu_Secret és a @Hindu_he_hum Instagram-oldalak a muszlimokat vádolták a vírus szándékos terjesztésével; az Instagramon és a Twitteren olyan hashtagek vezették a trendet, mint a #Corona Jihad és a #Tablighi vírus. Bár maga Narendra Modi miniszterelnök tartózkodott a túlonúl kirekesztő retorikától, kormánya olyan egészségügyi tájékoztatókat tartott, amelyekben külön kategóriaként szerepeltek a Tablighi-vírussal kapcsolatos fertőzések, megerősítve azt a közvéleményben kialakult képet, hogy a muszlimok gyakorlata közegészségügyi veszélyt jelent. Ahogy az esetek száma országszerte robbanásszerűen megnőtt, a betegség hordozóinak tartott muszlimok elleni támadások is megugrottak (Rajan és Venkatraman 2021). Úgy tűnik, hogy a populista kormányok – kivéve ott, ahol a demokratikus intézmények erősek – rosszabbul teljesítettek a járványok elfojtásában, mint a nem-populista kormányok (Cepaluni, Dorsch és Dzebo 2021b) (Még azok a populista vezetők is, akik kezdetben hatékonyan reagáltak a járványra, s csak később helyezték kormányuk érdekeit a közegészségügy elé; lásd Buštíková és Baboš 2020.)

---

29 Az angol *influenza (flu)* és kínai harművészet (*kung-fu*) szavakból képzett szójáték. – Ford.

30 A rendelkezés indiai állampolgárságot biztosít Pakisztánból és Bangladesből, valamint Afganisztánból származó hindu, szikh, buddhista és keresztény illegális bevándorlóknak, de nem teszi ezt lehetővé az ugyanilyen helyzetben lévő muszlimok számára. – Ford.

Sikerszínház és a forgatókönyv megfordítása

Ha egy kormányról az a kép alakul ki, hogy nem képes megvédeni a rászoruló nemzetet, a performatív válság a politikai harc színterévé válhat.³¹ A Covid-19 esetében a legitimitás elvesztésének veszélye fenyegeti a kormányokat, amelyekről úgy látják, hogy nem tudták kezelni a járványkitöréseket. A rossz teljesítmény a vezető karrierjének végéhez vagy akár a politikai rendszer bukásához is vezethet. Ilyen esetekben a vezető megpróbálhatja visszaszerezni a legitimitást a „sikerszínház” segítségével, amelyet Eric Ries üzleti író úgy definiál, mint „a munkát, amelyet azért végzünk, hogy sikeresnek tűnjünk” az ellenkezőjét alátámasztó bizonyítékokkal szemben (Ries 2011: 54). Ahogy a Covid-19 elleni politikai kudarcok halmozódtak, a politikai vezetők egyre inkább arra ösztönözték a politikai vezetőket, hogy eltúlozzák sikereiket és kicsinyítsék, relativizálják kudarcaikat. A rezsim legitimitációjának megszűnése nemcsak egy új vezető számára teremt teret, hanem olyan alternatív kormányzási modell számára is, amely a válság idején jobb védelmet nyújthat a nemzetnek. A hivatalban lévő vezetőket is arra ösztönözheti, hogy agresszív imázsmenteszmentet folytassanak, hogy a hatalom megtartása érdekében visszaszerez-zék a népi legitimitást.

Koszovó és Mongólia vezetői 2020 elején számos olyan hibát követtek el, amelyek hirtelen lemondáshoz vezettek (BBC News 2020). 2021-ben Andrew Cuomo, New York kormányzója is lemondott hivataláról hónapokig tartó vádemelési eljárások közepette – nemcsak szexuális visszaélésekkel kapcsolatos vádak miatt, hanem olyan leleplezések miatt is, amelyek szerint nem védte megfelelően az időseket a fertőzésektől, és statisztikákat hamisított, hogy eltitkolja az időotthonokban bekövetkezett halálesetek számát –, mindezt liberális nacionalista hitvallásának megsértésével (Young és Gronewold 2021). A többnyire nyugati kormányok liberális nacionalista válaszait közvetlenül célba véve a jobboldali populista csoportok a fejlett világ minden részén mozgósították a nemzeti zárlatokkal szembeni helyi ellenállást. Olaszországtól Franciaországon át Németországig és azon túl a jobboldali pártok számos kritikát fogalmaztak meg a liberális nacionalista kormányokkal szemben: erősebb zárlatokat követeltek a nem őshonos csoportokkal szemben (Marine Le Pen, a Nemzeti Összefogás vezetője), elutasították a kormányzati tudósok tanácsait, és ragaszkodtak ahhoz, hogy a zárlatokat és a maszkmandátumokat mint „autoriter” rendelkezéseket szüntessék meg (a Vox Spanyolországban és az Alternativa Németországnak csoport Németországban) (Wojczewski 2021). Matteo Salvini, a Liga párt olaszországi képviselője szemére vetette Giuseppe Conte olasz miniszterelnöknek, hogy nem „védi meg Olaszországot és az olaszokat” „páncélozott határokkal” a mentőhajókról érkező, állítólag betegségeket hordozó migránsokkal szemben (Luca 2020: 31; Tondo 2020).

---

31 Cynthia Weber azt írja, hogy ezek a gyakorlatok „a politikai harcok helyszínei” a „szuverenitás jelentésének olyan módon történő rögzítéséről, hogy az egy bizonyos államot konstitúáljon (az állam megírása), amely meghatározott határokkal, hatáskörökkel és legitimitációkkal rendelkezik.” Ennek a dinamikus megközelítésnek fontos jellemzője, hogy ezek a küzdelmek nem egyszeri alkuként konstitúálják a szuverenitást, hanem „különböző formákban, számos térbeli és időbeli helyszínen megismétlődnek” (Weber 1994: 3).

A világvárvány során az etnopopulisták hiteltelenné válásának is tanúi lehettünk – leginkább az Egyesült Államokban. 2020 novemberében az amerikai választók többsége elutasította Trump elnök világvárványkezelési modelljét, döntően ellene fordítva a választást.³² Az új amerikai elnök, Joe Biden merőben más politikai megközelítést kínált az amerikai választóknak. A világvárványról szóló első elnöki beszédében Biden arra kérte hallgatóságát, hogy „kövessék a tudósokat és a tudományt”, hogy „védjék meg... az amerikai népet”, hogy „dolgozzanak együtt” a veszélyeztetettek és a nélkülözhetetlen dolgozók védelmében. Beszédében emlékeztette hallgatóságát, hogy „a kormány nem valami idegen erő egy távoli országban”, hanem „mindannyiunké”, ugyanakkor elítélte az ázsiai amerikaiak elleni „kegyetlen gyűlölet-bűncselekményeket” (Associated Press 2021). Kormányzása első néhány hónapja után, a masszív koronavírusos gazdasági ösztönzés és a vakcina gyors bevezetése eredményeként az amerikaiak kétharmada helyeselte, ahogyan Biden kezelte a világvárványt (Kahn 2021). Bár az USA határai ugyanúgy zárva maradtak, az új kormányzat kevésbé a déli határról érkező menekültek ellenőrzésére, és inkább a nemzet Covid-fertőzött utazóktól való védelmére összpontosított, ami jól mutatja a különböző szuverén keretekből fakadó eltérő politikai aggályokat (Alden 2021).³³

Néha egy lejáratott kormány a tanulás és a politika kiigazítása révén helyrehozhatja pozícióját. Vitatható, de ezt lehetett látni Boris Johnson brit miniszterelnök azon döntésében, hogy 2020 tavaszán elvetette a kormány világvárvány kezelésére vonatkozó *laissez faire* lépéseit. A Tory pártvezető eredetileg azt javasolta, hogy az idősek zárkózzanak be, míg a lakosság többi része folytassa a szokásos tevékenységét. Többek között azt tanácsolta az Egyesült Királyság polgárainak, hogy „alapvetően csak folytassák [a] normális mindennapi életüket... a legjobb, amit tehetnek, hogy szappannal és forró vízzel kezet mosnak, miközben kétszer eléneklük a Happy Birthday-t” (Conn et al. 2020). A cél az volt, hogy gyorsan, ha nem is fájdalommentesen, de elérjék a nyájimmunitást. A megbetegedések és halálesetek tömeges megugrásával szembesülve, illetve miután [Boris Johnson] maga is kórházba és intenzív osztályra került, ahol majdnem bele is halt a vírusba, Johnson végül a zárlatok, a társadalmi távolságtartás és a maszkok mellett foglalt állást. Később elismerte, hogy korábbi döntéseinek bölcsessége megkérdőjelezhető, mivel „az első hetekben és hónapokban” a kormány nem értette a vírust (Kuenssberg 2020). Mindazonáltal, a korai korrekciója ellenére Johnson továbbra is feszült viszonyban maradt vezető tudósival, részben a konzervatív hátsó padosorokban helyet foglaló képviselők erősen zárlatellenes szárnyának jobboldali túllícitálása miatt.

---

32 Bacini, Brodeur és Weymouth (2021) becslése szerint a covidos esetek száma megyei szinten fordítottan aránylott a Trumpra leadott szavazatokkal, és arra a következtetésre jutottak, hogy valószínűleg megnyerte volna az újráválasztást, ha az esetek száma akár 5 százalékkal is alacsonyabb lett volna. Egy *Lancet*-tanulmány szerint Trump Covid-19 politikája volt felelős a vírus okozta összes haláleset 40 százalékáért (Woolhandler et al. 2021).

33 Néhány hónappal hivatalba lépése után Biden a Trump alatti évi 15 ezerről évi 62.500-ra növelte az Egyesült Államokba befogadott menekültek számát azzal a céllal, hogy az elnöksége első évében évi 125 ezerre emelje. Figyelemre méltó azonban, hogy ez a szabálmódosítás nem vonatkozott arra a több tízezer haiti és afgán állampolgárra, akik a hazájukban a rezsim erőszakos intézkedései elől menekülnek, és akiket hivatalosan nem minősítenek menekültnek. Ez azt mutatja, hogy a határok lezárása nemcsak az etnopopulizmus, hanem a liberális nacionalizmus jellemzője is, amikor a csoporton belüli helyzet súlyosan feszült.

Következtetések

Az elmúlt két évben azt láttuk, hogy a kormányok világszerte olyan járványpolitikákat hajtottak végre, amelyek nagyjából megfelelnek korábbi nacionalista irányvonaluknak, ahogyan azt Bieber várta. Azzal érveltem, hogy ezek a vállalkozások az idealizált szuverén közösségről alkotott eltérő imaginációkon alapulnak (lásd Cynthia Miller-Idriss hasonló tipológiáját [Woods et al. 2020: 810–813]). Az olyan liberális demokráciák vezetői számára, mint Angela Merkel német kancellár és Jacinda Ardern új-zélandi miniszterelnök, ez a kép a liberális nacionalizmus volt, amely tudományalapú, technokrata, liberális megközelítést eredményez, amely a védelmet az egész – tágan értelmezett – nemzetre kiterjeszti. Narendra Modi indiai miniszterelnök és Donald Trump amerikai elnök esetében ez a kép az etnopolizmus volt, amely az állami erőforrások és a politikai képviselő újraelosztását írja elő az etnopolitikai belső csoport javára (The Economist 2020). A migránsokat és a menekülteket mindkét szuverenitásban külső csoportként és potenciális betegségforrázóként konfigurálják, akiket el kell különíteni a nemzettől. Ez segít értelmezni mind a Covid-19 terjedésének a migráns- és menekültközösségek körében történő kezelésének széles körű kudarcát, mind pedig a határkorlátozásokra vonatkozó túlzott támaszkodást a járvány kezelésében. Ha a nacionalizmust olyan változóan inkluzív szuverenista keretként konceptualizáljuk, amelyet állami és helyi vezetők egyaránt használhatnak, akkor ez a felfogás megkérdőjelezi a nacionalizmus szakirodalmának nagy részében megjelenő reflexív állameszmét. Ezeket az egymással vetélkedő szuverenitásokat láthatjuk a Bolsonaro és a braziliai liberális államok kormányzói, Trump és a kék államok liberális kormányzói, valamint Joe Biden amerikai elnök és a vörös államok kormányzói közötti diszkurzív küzdelmekben, akik maguk is összeakasztották a bajszukat a liberális városok polgármestereivel az olyan Covid-19-politikák miatt, mint a nyilvános maszkokra vonatkozó mandátumok és a szociális távolságtartás az iskolákban. Ez azt mutatja, hogy a nacionalista keretezés nemcsak állami, hanem helyi szinten is működik a Covid-reakciókban – mint a Matroszka babák. Bieber optimistán zárja [korábban már idézett] cikkét, miszerint „nincs semmi elkerülhetetlen a kirekesztő nacionalizmus dominanciájában”, mert „egy kritikus ponton más utak is rendelkezésre állnak” (Bieber 2020: 13). Egyetérték Bieber megállapításával, miszerint a világjárvány nagyfokú mérlegelési lehetőséget biztosított a vezetőknek a járványügyi politikák kialakításában. Bár kezdeti válaszaik a korábbi szuverenista keretezés termékei voltak, az állami vezetők rendszeresen eltértek ettől a forgatókönyvtől, ami azt sugallja, hogy jelentős mérlegelési jogkörrel rendelkeznek arra vonatkozóan, hogy miként védik meg állampolgáraikat a vírustól. Az azonos politikai rendszeren belül egymással versengő elképzelt szuverenitások nyílt – gyakran a kormányzat különböző szintjein folyó – vitája szintén arra utal, hogy ezek a pályák nem olyan stabilak és egységesek, mint ahogy azt általában elismerik, ehelyett inkább rugalmasak és ellentmondásosak. Más szóval, érdekesebb a „nemzetre” nem eleve adott „dologként” tekintenünk, hanem modellként vagy gyakorlatként konceptualizálnunk, mivel ez emlékeztet minket arra, hogy ezek a pályák nem biztos, hogy olyan rögzítettek vagy előre meghatározottak, mint ahogyan azt általában gondoljuk.

Fordította Kollár Dávid és Kollár József

Hivatkozott irodalom

- Alden, Edward (2021): America's Pandemic Travel Bans No Longer Make Sense. *Foreign Policy*, 2021. szeptember 13. Interneten: <https://foreignpolicy.com/2021/09/13/travel-bans-border-restrictions-biden-covid-pandemic/> (letöltve: 2023. január 30.).
- Allen, John R., Nicholas Burns, Laurie Garrett Richard N. Haass, G. John Ikenberry, Kishore Mahbubani, Shivshankar Menon, Robin Niblett, Joseph S. Jr. Nye, Shannon K. O'Neil, Kori Schake és Stephen M. Walt (2020): How the World Will Look after the Coronavirus Pandemic. *Foreign Policy*, 2020. március 20. Interneten: <https://foreign-policy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic/> (letöltve: 2023. január 30.).
- Anderson, Benedict (1991): *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Apuzzo, Matt, Selam Gebrekidan és Monika Pronczuk (2021): Where Europe Went Wrong in Its Vaccine Rollout, and Why. *New York Times*, 2021. március 20. Interneten: <https://www.nytimes.com/2021/03/20/world/europe/europe-vaccine-rollout-astrazeneca.html> (letöltve: 2023. január 30.).
- Associated Press (2020a): *Trump Calls Fauci a 'Disaster,' Mocks Biden for Listening to Scientists*. 2020. október 19. Interneten: <https://www.syracuse.com/us-news/2020/10/trump-calls-fauci-a-disaster-mocks-biden-for-listening-to-scientists.html> (letöltve: 2023. január 30.).
- Associated Press (2020b): *Ardern Reveals the Moment She Chose Covid Elimination Strategy*. 2020. december 16. Interneten: <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/16/ardern-reveals-the-moment-she-covid-elimination-strategy> (letöltve: 2023. január 30.).
- Associated Press (2021): *Transcript: President Joe Biden on the Coronavirus Pandemic*. 2021. március 11. Interneten: <https://www.usnews.com/news/politics/articles/2021-03-11/transcript-president-joe-biden-on-the-coronavirus-pandemic> (letöltve: 2023. január 30.).
- Auer, Stefan (2004): *Liberal Nationalism in Central Europe*. London: Routledge.
- Baccini, Leonardo, Abel Brodeur és Stephen Weymouth (2021): The COVID-19 Pandemic and the 2020 US Presidential Election. *Journal of Population Economics* 34(2): 739–767.
- Barry, John M. (2004): The Site of Origin of the 1918 Influenza Pandemic and Its Public Health Implications. *Journal of Translational Medicine* 2(3). DOI: <https://doi.org/10.1186/1479-5876-2-3>
- BBC News (2020): *Coronavirus Row Helps to Topple Kosovo Government*. 2020. március 26. Interneten: <https://www.bbc.com/news/world-europe-52044136> (letöltve: 2023. január 30.).
- Bernheim, B. Douglas, Nina Buchmann, Zach Freitas-Groff és Sebastián Otero (2020): *The Effects of Large Group Meetings on the Spread of COVID-19: The Case of Trump Rallies*. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3722299>
- Bin Shalhoub, Abdullah A., Anas A. Khan és Yaser A. Alask (2017): Evaluation of Disaster Preparedness for Mass Casualty Incidents in Private Hospitals in Central Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal* 38(3): 302–306.
- Bhusal, Manoj K. (2020): The World after COVID-19: An Opportunity for a New Beginning. *International Journal of Scientific and Research Publications* 10(5): 735–741.
- Bieber, Florian (2020): Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic, *Nationalities Papers* 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1017/nps.2020.35>
- Bieber, Florian (2018): Ethnopolitics and the Global Dynamics of Nationalist Mobilization. *Ethnopolitics* 17(5): 558–562.
- Billig, Michael (1995): *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Boylan, Brandon M., Jerry McBeath és Bo Wang (2021): US–China Relations: Nationalism, the Trade War, and COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences* 14(1): 23–40.
- Brands, Hal és Francis J. Gavin (2020): *COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Braw, Elisabeth (2020): The EU Is Abandoning Italy in Its Hour of Need. *Foreign Policy*. Interneten: <https://foreign-policy.com/2020/03/14/coronavirus-eu-abandoning-italy-china-aid/> (letöltve: 2023. január 30.).
- Brubaker, Rogers (1996): *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brubaker, Rogers (2006): *Ethnicity without Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bump, Jesse B., Peter Friberg és David R. Harper (2021): International Collaboration and Covid-19: What Are We Doing and Where Are We Going? *BMJ* 372. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.n180>
- Buštková, Lenka és Pavol Baboš (2020): Best in Covid: Populists in the Time of Pandemic, *Politics and Governance* 8(4): 496–508.
- Canovan, Margaret (2005): *The People*. Cambridge: Polity.
- Castanho Silva, Bruno, Federico Vegetti és Littvay Levente (2017): The Elite Is Up to Something: Exploring the Relation between Populism and Belief in Conspiracy Theories. *Swiss Political Science Review* 23(4): 423–443.

- Castoriadis, Cornelius (1987): *The Imaginary Institution of Society*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Cepaluni, Gabriel, Michael T. Dorsch és Branyiczki Réka (2021): Political Regimes and Deaths in the Early Stages of the COVID-19 Pandemic. *Journal of Public Finance and Public Choice* 36(2). DOI: <https://doi.org/10.1332/251569121X16268740317724>
- Cepaluni, Gabriel, Michael T. Dorsch és Semir Dzebo (2021): *Populism, Political Regimes, and COVID-19 Deaths*. DOI: <http://doi.org/10.2139/ssrn.3816398>
- Chayka, Kyle (2020): Andrew Cuomo's Pandemic Poster and the Limits of Coronavirus Visuals. *New Yorker*, 2020. július 16.
- Chazan, Guy (2021): We Are a Laughing Stock: Covid-19 and Germany's Political Malaise. *Financial Times*, 2021. március 31.
- Cheibub, Jose Antonio, Ji Yeon Jean Hong és Adam Przeworski (2020): *Rights and Deaths: Government Reactions to the Pandemic*. DOI: <http://doi.org/10.2139/ssrn.3645410>
- Conn, David, Felicity Lawrence, Paul Lewis, Severin Carrell, David Pegg, Harry Davies és Rob Evans (2020): Revealed: The Inside Story of the UK's Covid-19 Crisis. *The Guardian*, 2020. április 29.
- Cuomo, Andrew (2020): *Governor's remarks*. New York. Interneten: <https://www.governor.ny.gov/news/video-photos-audio-rush-transcript-governor-cuomo-announces-new-data-driven-guidance-reopening> (letöltve: 2023. február 14.).
- De Cleen, Benjamin (2017): Populism and Nationalism. In *The Oxford Handbook of Populism*. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo és Pierre Ostiguy (szerk.). Oxford: Oxford University Press, 342–362.
- De Cleen, Benjamin, Benjamin Moffitt, Panos Panayotu és Yannis Stavrakakis (2020): The Potentials and Difficulties of Transnational Populism: The Case of the Democracy in Europe Movement 2025 (DiEM25). *Political Studies* 68(1): 146–166.
- De Cleen, Benjamin és Yannis Stavrakakis (2017): Distinctions and Articulations: A Discourse Theoretical Framework for the Study of Populism and Nationalism. *Javnost – The Public* 24(4): 301–319.
- De Cleen, Benjamin és Yannis Stavrakakis (2020): How Should We Analyze the Connections between Populism and Nationalism: A Response to Rogers Brubaker. *Nations and Nationalism* 26(2): 314–322.
- Dorsett, Maia (2020): Point of No Return: COVID-19 and the U.S. Healthcare System: An Emergency Physician's Perspective. *Science Advances* 6(26). DOI: <https://doi.org/10.1126/sciadv.abc5354>
- Douglas, Karen M., Robbie M. Sutton és Aleksandra Cichocka (2017): The Psychology of Conspiracy Theories. *Current Directions in Psychological Science* 26(6): 538–542.
- Duman, Anil (2020): *Wage Losses and Inequality in Developing Countries: Labor Market and Distributional Consequences of Covid-19 in Turkey*. DOI: <http://doi.org/10.2139/ssrn.3645468>
- Dyer, Owen (2020): Covid-19: Trump Sought to Buy Vaccine Developer Exclusively for US, Say German Officials. *BMJ* 368, m1100. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.m1100>
- Eberl, Jakob-Moritz, Robert Huber és Esther Greussing (2021): From Populism to the 'Plandemic': Why Populists Believe in COVID-19 Conspiracies. *Journal of Elections, Public Opinion, and Parties* 31 (Suppl. 1): 272–284.
- Economist (2020): Are Governments Following the Science on Covid-19? *Economist*, 2020. november 11.
- Espejo, Paulina Ochoa (2020): *On Borders: Territories, Legitimacy, and the Rights of Place*. New York: Oxford University Press.
- Gellner, Ernest (1983): *Nations and Nationalism*. Ithaca: Cornell University Press.
- Giddens, Anthony (1987): *A Contemporary Critique of Historical Materialism: The Nation-State and Violence*. Berkeley: University of California Press.
- Greenfeld, Liah (1992): *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gugushvili, Alexi, Jonathan Koltai, David Stuckler és Martin McKee (2020): Votes, Populism, and Pandemics. *International Journal of Public Health* 65(6): 721–722.
- Hart, Robert (2021) Trump's 'Chinese Virus' Tweet Helped Fuel Anti-Asian Hate on Twitter, Study Finds. *Forbes*, 2021. március 19.
- Hawkins, Kirk A. (2010): *Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hawkins, Kirk A., Ryan E. Carlin, Levente Littvay és Cristóbal Rovira Kaltwasser (2018): *The Ideational Approach to Populism: Concept, Theory, and Analysis*. London: Routledge.
- Heiskanen, Jaakko (2020): The Nationalism-Populism Matrix. *Journal of Political Ideologies* 26(3): 335–355.
- Hronešová, Jessie Barton (2021): Ethnopolitist Denial and Crime Relativisation in Bosnian Republika Srpska. *East European Politics*. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2021.1871896>
- Jenne, Erin K. (2018): Is Nationalism or Ethnopolitism on the Rise Today? *Ethnopolitics* 17(5): 546–552.

- Jenne, Erin K. (2021): Populism, Nationalism and Revisionist Foreign Policy. *International Affairs* 97(2): 323–343.
- Jenne, Erin K., Kirk A. Hawkins és Bruno Castanho Silva (2021): Mapping Nationalist and Populist Rhetoric across Europe and North America. *Studies in Comparative International Development* 56(2): 170–196.
- Jovanović, Srđan Mladenov (2020): The Portal ‘Nationalist’ as the Nutshell of Recent Serbian Nationalism. *National Identities* 23(2): 149–162.
- Kahn, Chris (2021): Biden Fares Better than Trump over His First 100 Days: Reuters/Ipsos Poll. *Reuters*, 2021. április 27. Interneten: <https://www.reuters.com/world/us/after-100-days-americans-give-biden-high-marks-covid-19-response-economy-2021-04-27/> (letöltve: 2023. január 30.).
- Katsambekis, Giorgos és Yannis Stavrakakis (szerk.) (2020): *Populism and the Pandemic: A Collaborative Report*. Populismus Interventions, no. 7. Interneten: <http://populismus.gr/wp-content/uploads/2020/06/interventions-7-populism-pandemic-UPLOAD.pdf> (letöltve: 2023. január 30.).
- Koch, Cédric M (2020): Varieties of Populism and the Challenges to Global Constitutionalism: Dangers, Promises and Implications. *Global Constitutionalism* 10(3): 400–438.
- Krasner, Stephen (1978): *Defending the National Interest: Raw Materials Investments and U.S. Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Krasner, Stephen D (1999): *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.
- Kraut, Alan M. (2010): Immigration, Ethnicity, and the Pandemic. *Public Health Reports* 125 (Suppl. 3): 123–133.
- Kuenssberg, Laura (2020): Boris Johnson Changes Tone over Handling of Pandemic. *BBC News*, 2020. július 24. Interneten: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-53532709> (letöltve: 2023. január 30.).
- Kustov, Alexander (2021): Borders of Compassion: Immigration Preferences and Parochial Altruism. *Comparative Political Studies* 54(3–4): 445–481.
- Kymlicka, Will (1996): *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Malešević, Siniša (2010): *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malešević, Siniša (2020): Imagined Communities and Imaginary Plots: Nationalisms, Conspiracies, and Pandemics in the Longue Durée. *Nationalities Papers*. DOI: <https://doi.org/10.1017/nps.2020.94>
- Merkel, Angela (2020): *An Address to the Nation by Federal Chancellor Merkel*. Interneten: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/coronavirus/statement-chancellor-1732296> (letöltve: 2023. január 30.).
- Miller, David (1993): In Defense of Nationality. *Journal of Applied Philosophy* 10(1): 3–16.
- Mounk, Yascha (2018): *The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Müller, Jan-Werner (2016): *What Is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mylonas, Harris (2013): *The Politics of Nation-Building: Making Co-nationals, Refugees, and Minorities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olson, Kevin (2016): *Imagined Sovereignties: The Power of the People and Other Myths of the Modern Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Polanyi, Karl (1944): *The Great Transformation*. New York: Farrar & Rinehart.
- Rajan, Benson és Shreya Venkatraman (2021): Insta-Hate: An Exploration of Islamophobia and Right-Wing Nationalism on Instagram amidst the COVID-19 Pandemic in India. *Journal of Arab & Muslim Media Research* 14(1): 71–91.
- Ries, Eric (2011): *The Lean Startup*. New York: Crown Business.
- Rosati, Andrew (2021): Bolsonaro’s Popularity Crumbles as Covid-19 Crisis Rages. *Bloomberg*, 2021. január 22. Interneten: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-22/bolsonaro-s-popularity-drops-as-covid-19-crisis-rages-poll-says>.
- Ruggie, John Gerard (1982): International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Post-war Economic Order. *International Organization* 36(2): 379–415.
- Safi, Michael (2021): Revealed: 46m Displaced People Excluded from Covid Job programmes. *The Guardian*, 2021. május 7. Interneten: <https://www.theguardian.com/world/2021/may/07/at-least-46m-displaced-people-excluded-from-covid-jobs-who-study-shows> (letöltve: 2023. január 30.).
- Sandy, Matt, és Flávia Milhorance (2020): Brazil’s President Still Insists the Coronavirus is Overblown. These Governors are Fighting Back. *Time*, 2020. április 6. Interneten: <https://time.com/5816243/brazil-jair-bolsonaro-coronavirus-governors/> (letöltve: 2023. január 30.).
- Shayo, Moses (2009): A Model of Social Identity with an Application to Political Economy: Nation, Class, and Re-distribution. *American Political Science Review* 103(2): 147–174.
- Shelef, Nadav G (2020): *Homelands: Shifting Borders and Territorial Disputes*. Ithaca: Cornell University Press.
- Slack, Paul (1988): Responses to Plague in Early Modern Europe: The Implications of Public Health. *Social Research* 5(3): 433–53.

- Stieb, Matt (2020): Trump's Disregard for Blue States is at the Heart of his Shoddy COVID Response. *New York Intelligencer*, 2020. július 31.
- Stroschein, Sherrill (2019): Populism, Nationalism, and Party Politics. *Nationalities Papers* 47(6): 923–935.
- Su, Ruolin és Wensong Shen (2021): Is Nationalism Rising in Times of the COVID-19 Pandemic? Individual-Level Evidence from the United States. *Journal of Chinese Political Science* 26(1): 169–187.
- Suny, Ronald G (1993): *The Revenge of the Past: Nationalism, Revolution, and the Collapse of the Soviet Union*. Stanford: Stanford University Press.
- Tamir, Yael (1995): *Liberal Nationalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Taylor, Charles (2003): *Modern Social Imaginaries*. Durham: Duke University Press Books.
- Tondo, Lorenzo (2020): Salvini Attacks Italy PM over Coronavirus and Links to Rescue Ship. *The Guardian*, 2020. február 24. Interneten: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/24/salvini-attacks-italy-pm-over-coronavirus-and-links-to-rescue-ship> (letöltve: 2023. január 30.).
- Vachudova, Milada Anna (2020): Ethnopolitics and Democratic Backsliding in Central Europe. *East European Politics* 36(3): 318–340.
- van Prooijen, Jan-Willem (2017): Why Education Predicts Decreased Belief in Conspiracy Theories. *Applied Cognitive Psychology* 31(1): 50–58.
- Vogel, Gretchen (2020): Sweden's Gamble. *Science* 370(6513): 159–163.
- Ward, Helen (2020): We Scientists Said Lock Down. But UK Politicians Refused to Listen, *The Guardian*, 2020. április 15. Interneten: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/15/uk-government-coronavirus-science-who-advice> (letöltve: 2023. január 30.).
- Weber, Cynthia (1994): *Simulating Sovereignty: Intervention, the State and Symbolic Exchange*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wimmer, Andreas (2004): Dominant Ethnicity and Dominant Nationhood. In *Rethinking Ethnicity. Majority Groups and Dominant Minorities*. Eric P. Kaufmann (szerk.). London: Routledge, 40–58.
- Wimmer, Andreas (2018): *Nation Building: Why Some Countries Come Together While Others Fall Apart*. Princeton: Princeton University Press.
- Wojczewski, Thorsten (2021): Conspiracy Theories, Right-Wing Populism and Foreign Policy: The Case of the Alternative for Germany. *Journal of International Relations and Development*. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41268-021-00218-y>
- Woods, Eric Taylor, Robert Schertzer, Liah Greenfeld, Chris Hughes és Cynthia Miller-Idriss (2020): COVID-19, Nationalism, and the Politics of Crisis: A Scholarly Exchange. *Nations and Nationalism* 26(4): 807–825.
- Woolhandler, Steffie, David U. Himmelstein, Sameer Ahmed, Zinzi Bailey, Mary T. Bassett, Michael Bird és Jacob Bor (2021): Public Policy and Health in the Trump Era. *The Lancet* 397(10275): 705–53.
- World Health Organization (WHO) (2020a.): Statement on the second meeting of the International Health Regulations (2005) Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV). Interneten: [https://www.who.int/news/item/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news/item/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov)) (letöltve: 2023. január 30.).
- World Health Organization (WHO) (2020b): Updated WHO recommendations for international traffic in relation to COVID-19 outbreak, 2020. február 29. Interneten: <https://www.who.int/news-room/articles-detail/updated-who-recommendations-for-international-traffic-in-relation-to-covid-19-outbreak> (letöltve: 2023. január 30.).
- Young, Shannon, és Gronewold, Anna (2021): Cover-up Claims Engulf Cuomo as Scandal over Nursing Home Deaths Grows. *Politico*, 2021. február 12.
- Zellman, Ariel (2019): Hawking' Territorial Conflict: Ethnopolitics and Nationalist Framing Strategies. *East European Politics* 35(4): 474–495.

Erin K. Jenne

a nemzetközi kapcsolatok professzora, Central European University (Bécs).